

Pla docent

1. Dades descriptives de l'assignatura

Nom de l'assignatura: Avaluació i Gestió del Risc de Violència¹

Curs acadèmic: 2012-2013

Curs: quart

Trimestre: segon

Titulació / Estudis: grau en Criminologia i Polítiques Públiques de Prevenció

Codi de l'assignatura: 21111

Nombre de crèdits ECTS: 5

Hores de dedicació de l'estudiant: 125 (30 presencials i 95 fora de l'aula)

Llengües de la docència: castellà

Professora: Karin Arbach

¹ En el pla d'estudis aquesta assignatura es denomina "Avaluació i Gestió del Risc", sense fer referència a la violència. Crec, però, que seria convenient afegir aquest terme per especificar el risc a què ens estem referint.

2. Presentació de l'assignatura

L'avaluació del risc de violència és una part essencial de la tasca professional en àmbits clínics, forenses i penitenciaris. Criminòlegs, psicòlegs, psiquiatres i altres professionals s'enfronten sovint a la responsabilitat de prendre decisions amb l'objectiu de prevenir l'ocurrència d'incidents de violència en les seves diferents presentacions (reincidència violenta, violència sexual, violència contra la parella, violència juvenil, violència dins de la institució, etc.). Permisos de sortida, canvis de mòdul dins del centre (psiquiàtric o penitenciari), aplicació de mesures restrictives o d'aïllament, ajustaments en el tractament, protecció a potencials víctimes, etc., són mesures de gestió que es decideixen en funció d'una valoració prèvia que fa el professional sobre la conducta futura d'un individu sota unes condicions determinades.

La finalitat principal de l'avaluació del risc de violència és gestionar aquest risc i prevenir la violència. El coneixement del nivell de risc que comporta una situació específica, així com dels factors de risc i de protecció presents en una persona, permet al professional adequar les mesures de tractament i intervenció a cada cas particular. Per realitzar una gestió eficaç dels casos és fonamental que el professional conegui els recursos tècnics vàlids i fiables existents per tal de reduir al màxim els errors de pronòstic (falsos positius i falsos negatius) en què caurà si es guia exclusivament per la seva opinió professional. L'eficàcia predictiva del seu judici es veu limitada per biaixos cognitius comuns en què cauen els professionals en el processament de la informació. Sobreestimar i subestimar el potencial violent d'una persona són els errors més freqüents.

La premissa *resources follow risk* (els recursos segueixen al risc) resumeix la idea que una reducció eficaç del risc només serà possible si s'adequa el nivell d'intervenció professional al nivell de risc i a les capacitats de resposta de cada cas particular. Aquesta assignatura té com a objectiu principal promoure en l'alumne l'aprenentatge dels fonaments teòrics i dels recursos tècnics empírics que assisteixen el professional en el procés de presa de decisions relatives al risc de violència i a la gestió dels casos.

En aquesta assignatura es presenta als alumnes una línia d'investigació i de pràctica professional basada en l'evidència que planteja el concepte de risc de violència sobre el qual pivota la gestió dels casos associats a la probabilitat d'ocurrència de violència, en la majoria dels casos en forma de reincidència delictiva.

El tractament i la rehabilitació són estratègies de la gestió del risc de violència, i el criminòleg intervé directament en aquesta tasca, assessorant en el procés de presa de decisions i en l'elaboració de plans de prevenció. A més de presentar un nou model que orienta el professional en la seva tasca, aquesta assignatura pretén que l'alumne es familiaritzi amb: a) la terminologia actual sobre predicció de la violència, b) la literatura sobre la matèria publicada per reconeguts grups de recerca a nivell internacional i nacional, i c) les tècniques actualment disponibles i contrastades per al seu ús en els contextos professionals.

3. Competències que l'estudiant ha d'assolir

Competències generals	Competències específiques
G.5. Capacitat de gestionar la informació: selecció de fonts, síntesi de la informació i avaluació crítica de la informació rellevant.	E.7. Capacitat per redactar informes criminològics d'assessorament.
G.6. Capacitat per aplicar els coneixements teòrics a situacions i problemes reals.	E.10. Capacitat per distingir argumentacions basades en valors i argumentacions basades en evidències empíriques.
G.7. Capacitat per treballar en equip: iniciativa i habilitats cooperatives.	E.24. Capacitat per analitzar els principals indicadors psicològics de pronòstic delictiu.
G.8. Capacitat per citar correctament bibliografia i altres fonts d'informació.	E.25. Capacitat per enumerar els programes de tractament i la seva avaluació.

4. Continguts

Bloc de contingut 1. Perillositat i avaluació del risc de violència (ARV):

Aspectes teòrics de l'ARV:

- El canvi de paradigma.
- Les generacions d'estudis.
- El debat clínic-actuarial.
- El model de judici professional estructurat.

Aspectes tècnics de l'ARV:

- El problema de la taxa base.
- Els estudis de validesa predictiva.
- Taules de contingència, correlacions, dimensions de l'efecte i corbes ROC.

Bloc de contingut 2. L'avaluació del risc de violència en persones amb trastorns mentals greus:

- La relació entre la conducta violenta i la malaltia mental.
- Revisió de l'evidència. Estudis previs i posteriors a la desinstitucionalització. Estudis epidemiològics.
- Metaanàlisi.
- Instruments d'ARV en població psiquiàtrica.

Bloc de contingut 3. L'avaluació del risc de violència en poblacions específiques:

- L'avaluació del risc de violència en menors i joves.

- L'avaluació del risc de reincidència en persones que han comès delictes violents i sexuals.
- L'avaluació del risc de violència contra la parella.

Bloc de contingut 4. La gestió del risc de violència i la formulació de casos:

- La gestió de casos segons el nivell de risc de violència.
- La formulació del cas.
- La planificació del tractament i la intervenció.

5. Avaluació

Es realitzaran els dos tipus d'avaluació, que es detallen a continuació:

Avaluació contínua obligatòria mitjançant el desenvolupament de tasques dins i fora de l'aula, que estan especificades en l'apartat 8. Programació d'activitats. La ponderació de les dues activitats fora de l'aula és del 20% de la nota per a cadascuna. Es donarà un *feedback* permanentment als alumnes per tal de reforçar les tasques realitzades adequadament i de millorar els aspectes deficitaris en cas que n'hi hagi.

No assistir a una sessió o a la presentació d'una tasca s'avalua amb un zero. Es poden acceptar justificacions de força major.

Avaluació final obligatòria, que constarà del lliurament d'un treball escrit en el qual l'alumne haurà de redactar un informe sobre l'avaluació del risc d'un dels casos treballats a classe i haurà de desenvolupar un pla d'intervenció. Els detalls d'aquesta activitat es presentaran clarificats en una sessió de l'assignatura dedicada a aquesta finalitat. La ponderació d'aquesta activitat és del 60% de la nota. El lliurament del treball es realitzarà en la data estipulada per l'organització del grau, que es comunicarà oportunament.

Criteris d'avaluació

- Precisió i rellevància de la informació: el contingut processat i exposat ha de ser tant breu i concís com adequat i coherent amb les línies de l'assignatura.
- Qualitat de la informació: el material presentat a classe ha de tenir un fonament empíric o científic versemblant i ha de provenir de fonts d'informació vàlides i fiables.
- Claredat en l'exposició oral i escrita dels conceptes treballats.
- Comportament participatiu i col·laboratiu a nivell grupal.

- Actitud respectuosa en les activitats de debat grupal davant l'opinió de les altres persones, encara que aquestes difereixin de la pròpia.
- Actitud respectuosa davant la informació treballada en els casos pràctics.
- Comportament íntegre i honest en les activitats avaluable i en l'examen.

Recuperació de l'assignatura:

D'acord amb les instruccions del degà de Dret (de 21 de maig del 2012), s'entén que un estudiant ha participat en les activitats d'aprenentatge i d'avaluació contínua durant el trimestre quan ha assistit a classe i ha realitzat els exercicis corresponents d'almenys el 50% dels seminaris i altres activitats a l'aula.

D'altra banda, s'entén que un estudiant ha assistit a l'examen final quan el lliura. Només poden participar en el procés de recuperació aquells estudiants que han suspès el conjunt de l'assignatura, i no hi ha possibilitat de participar-hi per pujar nota si la nota inicialment obtinguda és igual o superior a 5.

La recuperació de l'*avaluació contínua* consistirà en un col·loqui oral, que es farà en una data per determinar que comunicarà a través dels mitjans corresponents.

La recuperació de l'*avaluació final* consistirà en un treball que s'haurà de lliurar en un dels dos dissabtes habilitats en el calendari acadèmic durant el segon i el tercer trimestre (per a les assignatures corresponents, respectivament, al primer i al segon trimestre) o al llarg del període establert durant el mes de juliol (per a les assignatures corresponents al tercer trimestre).² Els detalls de l'activitat o qualsevol modificació en aquest aspecte es comunicaran oportunament a classe i mitjançant l'Aula Global.

Nota aclaridora 1: Copiar en l'examen dóna lloc a l'obertura d'un expedient.

Nota aclaridora 2: plagiar en un treball comporta una qualificació de zero.

Nota aclaridora 3: No es permet utilitzar telèfons mòbils ni fer un ús indegut de l'ordinador i d'Internet en el transcurs de la classe.

² En el calendari acadèmic previst per al curs 2012-2013 els dissabtes habilitats en el segon trimestre són el 2 i el 9 de febrer, mentre que els del tercer trimestre són el 4 i l'11 de maig; el període de recuperació de juliol és el comprès entre els dies 15 i 26.

6. Bibliografia i recursos didàctics

Bibliografia bàsica

- ANDRÉS PUEYO, A.; ECHEBURÚA, E. Valoración del riesgo de violencia: Instrumentos disponibles e indicaciones de aplicación. *Psicothema*, 22, 403-409. 2010.
- ANDRES PUEYO, A.; REDONDO-ILLESCAS, S. La predicción de la violencia: entre la peligrosidad y la valoración del riesgo de violencia. *Papeles del Psicólogo*, 28(3), 157-173. 2007.
- ANDREWS, D. A.; BONTA, J. *The Psychology of Criminal Conduct* (5th ed.). New Providence, NJ: LexisNexis, 2010.
- CONROY, M. A.; MURRIE, D. C. *Forensic assessment of violence risk: A guide for risk assessment and risk management*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc., 2007.
- DOUGLAS, K.; SKEEM, J. L. *Violence risk assessment: getting specific about being dynamic*. *Psychology, Public Policy, and Law*. 11(3), 347-383. 2005.
- HEILBRUN, K.. *Evaluation for risk of violence in adults*. New York: Oxford University Press, 2009.
- MONAHAN, J.; STEADMAN, H. J. Violent Storms and Violent People. How meteorology can inform risk communication in mental health law. *American Psychologist*, 51(9), 931-938. 1996.
- OTTO, R. K.; DOUGLAS, K. S. *Handbook of Violence Risk Assessment. International Perspectives on Forensic Mental Health*. New York: Routledge, 2009.

Bibliografia complementària

- ARBACH, K.; ANDRES PUEYO, A. “Valoración del riesgo y predicción de la violencia juvenil”. *La evaluación psicológica forense y sus aplicaciones en el ámbito de menores*. Yucatán: Universidad Autónoma de Yucatán, 2012.
- ARBACH, K.; ANDRES PUEYO, A. “Valoración del riesgo de violencia en enfermos mentales con el HCR-20”. *Papeles del Psicólogo*. 28(3), 174-186. 2007.
- BUCHANAN, A. *Risk and Dangerousness*. *Psychological Medicine*. 29, 465-473. 1999.
- GROVE, W. M.; ZALD, D. H.; LEBOW, B. S.; SNITZ, B. E.; NELSON, C. *Clinical versus mechanical prediction: a meta-analysis* *Psychological Assessment*. 12(1), 19-30. 2000.
- HANSON, R. K.; HELMUS, L.; BOURGON, G. *The Validity of Risk Assessments for Intimate Partner violence: A Meta-Analysis 2007-07*. Ottawa: Corrections Research, Public Safety Canada, 2007.
- HOGUE, R. D.; ANDREWS, D. A. *Evaluation for risk of violence in juveniles*. New York: Oxford University Press, 2010.
- KRAEMER, H.; KAZDIN, A.; OFFORD, D.; KESSLER, R.; JENSEN, P.; KUPFER, D. *Coming to terms with the terms of risk*. *Archives of General Psychiatry*. 54, 337-343. 1997.

- MADEN, A. *Treating violence: A guide to risk management in mental health*. New York: Oxford University Press, 2007. Capítol 8.
- MONAHAN, J.; STEADMAN, H. J.; SILVER, E.; APPELBAUM, P. S.; CLARK ROBINS, P.; MULVEY, E. P.; et al. *Rethinking risk assessment. The MacArthur Study of Mental Disorder and Violence*. New York: Oxford University Press, 2001.
- PRZYBYLSKI, R. *What Works: effective recidivism reduction and risk-focused prevention programs*. Denver, Colorado: Division of Criminal Justice, 2007.
- QUINSEY, V. L.; HARRIS, G. T.; RICE, M. E.; CROMIER, C. A. *Violent offenders: Appraising and managing risk*. Washington D.C.: American Psychological Association, 1998.
- RUBIN, J.; Gallo, F.; Coutts, A. *Violent crime: Risk models, effective interventions and risk management*. Cambridge, UK: RAND Corporation for the National Audit Office, 2008.
- SINGH, J. P.; GRANN, M.; FAZEL, S. *A comparative study of violence risk assessment tools: A systematic review and metaregression analysis of 68 studies involving 25,980 participants*. *Clinical Psychology Review*, 31(3), 499-513. 2011.
- SKEEM, J. L.; MONAHAN, J. Current Directions in Violence Risk Assessment. *Current Directions in Psychological Science*. 20(1), 38-42. 2010.
- WEBSTER, C. D.; HUCKER, S. J.; Bloom, H. Transcending the actuarial versus clinical polemic in assessing risk for violence. *Criminal Justice and Behavior*. 29(5), 659-665. 2002.

Recursos didàctics

- Vinyetes.
- Casos pràctics.
- Vídeos: programats televisius, reportatges, pel·lícules, documentals.
- Notícies de diaris.
- Informació o articles sobre casos a Internet.

7. Metodologia

El procés de docència i aprenentatge s'articula a través de les activitats següents:

Activitats presencials: es realitzaran classes magistrals presencials per a la presentació de la majoria dels temes. Aquestes classes tindran un caràcter interactiu, ja que es promourà la participació activa dels estudiants mitjançant la reflexió crítica sobre els continguts tractats.

Es realitzaran quinze sessions de dues hores de durada cadascuna, en les quals s'introduiran els fonaments teòrics i tècnics de l'avaluació del risc de violència i com les seves aplicacions principals per a la presa de decisions del professional criminòleg. També s'explicarà el material a utilitzar i les tasques que l'estudiant haurà de desenvolupar fora de l'aula.

Activitats dirigides: per a la introducció d'alguns temes els alumnes hauran de buscar informació fora de l'aula i processar-la mitjançant pautes preestablertes en la classe anterior. El temps aproximat requerit per a cada activitat és de vint hores (lectura, processament i preparació de la presentació). Les fonts d'informació són aquelles a què els alumnes tinguin accés de manera lliure (Internet, bibliografia, diaris, televisió). Es posarà un èmfasi especial en el tractament adequat de la informació sensible.

Activitats autònomes: atès que l'avaluació del risc de violència és essencialment un procediment tècnic de què disposen els professionals per prendre decisions, una part essencial en aquesta assignatura és el treball amb casos pràctics. Així, la lectura individual dels casos posteriorment a les classes és un exercici que en si mateix entrena els estudiants en competències professionals bàsiques com la selecció d'informació rellevant i la detecció de llacunes o de contradiccions en la informació. El temps aproximat requerit per a la lectura de cada cas és de dues hores.

8. Programació d'activitats

La programació prevista per als temes és la següent:

Setmana	Activitat a l'aula Agrupament / tipus d'activitat	Activitat fora de l'aula Agrupament / tipus d'activitat
Setmana 1	Sessió 1 (7 de gener del 2013) Presentació de l'assignatura. Activitat de dinàmica grupal (oral): resolució de problema amb casos. Classe: aspectes teòrics de l'ARV (part 1). Sessió 2 (8 de gener del 2013) Classe: Aspectes teòrics de l'ARV (part 2).	Activitat 1 Grup al avaluable: anàlisi d'informació sobre taxes de prevalença. Les dades a extreure i la font d'informació els proporcionarà el docent a classe.
Setmana 2	Sessió 3 (14 de gener del 2013)	Activitat 2

	Classe: aspectes tècnics de l'AVR (part 1). Sessió 4 (15 de gener del 2013) Presentació i avaluació de l'activitat 1. Classe: aspectes tècnics de l'AVR (part 2).	Grupal avaluable i tutoritzada: Lectura del material bibliogràfic assignat per la docent i preparació de la presentació a classe.
Setmana 3	Sessió 5 (21 de gener del 2013) Projecció d'un vídeo breu i debat grupal. Classe: la relació entre la conducta violenta i la malaltia mental. Sessió 6 (22 de gener del 2013) Classe: els factors de risc de la violència.	
Setmana 4	Sessió 7 (28 de gener del 2013) Classe: instruments de l'AVR en població psiquiàtrica. Sessió 8 (29 de gener del 2013) HCR-20: exercici amb cas pràctic (els alumnes hauran llegit prèviament un cas assignat per la docent).	
Setmana 5	Sessió 9 (4 de febrer del 2013) Classe: instruments d'AVR en la població juvenil. Sessió 10 (5 de febrer del 2013) SVR-20: exercici amb cas pràctic (els alumnes hauran llegit prèviament un cas assignat per la docent).	
Setmana 6	Sessió 11 (11 de febrer del 2013) Classe: avaluació del risc de	

	violència contra la parella.	
Setmana 7	Sessió 12 (18 de febrer del 2013) SARA: exercici amb cas pràctic (els alumnes hauran llegit prèviament un cas assignat per la docent).	
Setmana 8	Sessió 13 (25 de febrer del 2013) Presentació oral de l'activitat 2 Tema: gestió del risc.	
Setmana 9	Sessió 14 (4 de març del 2013) Classe: la formulació forense del cas i la planificació de la intervenció.	
Setmana 10	Sessió 15 (11 de març del 2013) Tutorització i clarificacions per al treball d'avaluació final.	